

Giv mig en hovedstad

En havnerundfart om Christian IVs København

Varighed: 1½ time

Målgruppe: Indskoling og Mellemtrinnet

Kort beskrivelse

En kanalrundfart med fokus på Danmarks bedst kendte konge og hans betydning for Københavns status som Danmarks hovedstad. Kong Christian IV indtog tronen, da han var blot 19 år gammel. I sine 60 år som konge regerede Christian IV over et kongerige, der aldrig før og aldrig siden har været så stort. Det er alment kendt, at Christian IV havde en særlig kærlighed til København - og alt maritimt; i hans gamle skolehæfter finder man et væld af skibe tegnet i hæfternes marginer. De første år af sin regeringstid rejste Christian IV rundt i verden til søs. Med sig hjem tog han en masse visioner for sit elskede København.

Turen berører hans bygningsværker: Børsen, Holmens Kirke, Christianshavn, Tøjhuset og Bryghuset, og undervejs på turen gør vi holdt ved tøjhuskaréen, der ligger ved Det Kongelige Bibliotek. Her forlader vi båden for en stund og dykker længere ned i historien.

Forløbet opbygger billedet af Christian IV som fremsynet bygherre og belyser hans brug af bygninger som magtdemonstration, effektivisering og centralisering af kongemagten, samtidigt med at den giver indblik i Københavns havns udvidelse og ældste stående bygningshistorie.

Elevernes udbytte

Forløbet kan bruges til at dække eller supplere punktet "Christian IV" i folkeskolens historiekanon og kan i sin visuelle karakter belyse Christian IVs relevans for at forstå Danmarkshistorie. Ligeledes belyser forløbet Københavns overgang til Danmarks hovedstad og fast hjemsted for landets statsmagt.

Herunder følger information til læreren – hhv. om opbygning af sejlturen, forslag til videre undervisning og opgaver samt en introduktionstekst til emnet tænkt som hjælp til læreren.

Opbygning

Sejler fra Ved Stranden til Asiatisk Plads:

Her gennemgås Børsen og Holmens kirke som eksempel på C4s monumentale bygningsstil, som markerer overgangen fra middelalderby til Renæssance og åbning af havnen.

Christianshavns kanal

Christianshavn som ide gennemgås og fokus ligger på, at øen er kunstig og opbygget som en hollandsk by, der skal være selvstændig købstad. Christianshavn er en by for datidens iværksættere.

Fra Christianshavns kanal sejles over havnen, og vi går i land ved det kongelige bibliotek. Herfra går man op til tøjhuset og Biblioteksgården.

Her gennemgås kongens arbejde for at udbygge København som en flådehavn og hans centralisering af militæret, som giver Danmark et forspring geopolitisk i forhold til Sverige, men som alligevel ikke tager højde for visse dele af den militære udvikling. Christian 4. fokus på artilleri og historien om ham som kanonstøber.

Sidste del af turen går igennem Frederiksholms kanal tilbage til Ved Stranden.

Her sættes Christian IVs bygningsværker i havnen i perspektiv, og hvordan havnen i dag er en viderebygning på de samme principper. Hvordan København bevarede sin rolle som handels- og krigshavn helt op til 1992. Hvordan Kulturhavnen i dag har Christian 4. som grundelement i havnens historie.

Forslag til videre undervisning:

Det vil være oplagt at sammenligne udbygningen af havnen og fremsynet i dette med Christian 4. andre hovedværker:

Trinitatis i forhold til Børsen.

Nyboder i forhold til Christianshavn.

Arbejde med genkendelse af renæssance i byggestil. Kan man finde andre bygninger i København, der er opført efter samme principper med svungne gavle og sandstensbånd i røde murstensfacader.

Introduktion

Da Christian 4. blev kronet til Danmarks konge i 1596 foregik det i Vor Frue Kirke i København. Byen var imidlertid ikke den hovedstad, vi kender i dag, men nærmere en meget anonym købstad, hvis huse og kirker var både gammeldags og kedelige at se på. Det var imidlertid blevet den største af Danmarks byer, og dens betydning for handlen i Østersøen var uden sidestykke. Indtægterne fra København varmede godt i kongernes pengepung. Det var heller ikke for ingenting, at Danmarks eneste universitet blev grundlagt her i 1479, eller at det var i København at den kongelige danske krigsflåde havde sit værft og havn.

Måske har Christian IV set udenlandske gæster til sit bryllup, som har fniset af det middelalderlige København. Værst var dog kongens egen bolig i byen, nemlig Københavns Slot, som lå der, hvor Christiansborg ligger i dag. Det bar præg af, at det før havde været en borg til forsvar og kun med ganske få midler var forsøgt ombygget til kongebolig og regeringsæde. Slottet var rundt og var en sammensmeltning af 3-4 forskellige stilarter, hvilket betød at det tog sig meget forskelligt ud, afhængigt af hvilken side man betragtede det fra. Så man det fra vandet, kunne man se kongefløjen med kobbertag og sandstensudsmykninger i stil med renæssancen, men så man slottet fra byen, var det stadig en middelalderborg med trappestensgavle og tegltag. Dertil kom at slottet var trangt, fugtigt og mørkt. Stanken fra

voldgraven var berygtet, da den ikke længere fik frisk vandgennemstrømning, men blot samlede en blanding af grund- og regnvand sammen med alskens køkken- og menneskeaffald.

Således har den unge konge nok kunne se en opgave, for han tog fat med det samme. Christian 4. startede faktisk med at sætte sit præg på Københavns slot. Han satte nemlig et kæmpe kobberspir på Blåtårn i tidens stil. Blåtårn var fængselstårn og er i dag mest husket fordi Christian 4. datter, Leonora Christine sad fængslet her i 22 år, men selvom det var et flot spir, så kunne det ikke rede slottet fra at være det grimteste i Nordeuropa- hvis da ikke i hele verden!

Christian har nok selv anerkendt dette, for han gik hurtigt videre med sit næste projekt: Rosenborg Slot. I starten blot bygget som et lysthus, men over tid blev Rosenborg kongens sommer- og forlystelsesslot, imens Københavns slot gled i baggrunden.

Rosenborg blev bygget i hollandsk renæssance, og her fandt Christian 4. virkelig sin stil. Den præger hoveddelen af hans værker og er let at kende med sine sandstensbånd og svungne gavle. Stilen ses både på Børsen og Frederiksborg Slot, og var en iøjnefaldende måde at få København ind i den nye tid på. Kontrasten mellem de middelalderlige bindingsværkshuse og renæssancens svungne stenhuse har været lige så markant dengang, som kontrasten mellem Den Sorte Diamant og Biblioteksbygningen er det i dag. Ikke alle har været lige glade for kongens ønske om at forny byen, men folkedomstolen havde ikke så meget indflydelse dengang - og selv hvis den havde, ville Christian IV nok have været ligeglad.

Christian IV ville skabe nye standarder for, hvordan en dansk by skulle se ud. Han byggede Nyboder og Christianshavn som direkte modsætninger til middelalderbyens kaos. Han ville skabe harmoniske samfund med lige gader og ensartede huse, der åbnede for mere lys og orden til folket, således at de kunne leve ordentlige liv. Hans sans for det praktiske kommer særligt til udsyn i Trinitatis Kirke, som er bedst kendt for Rundetårn. Her løste kongen hele tre ting på én gang. Byen manglede en kirke til studenterne, et universitetsbibliotek og et observatorium, hvor man kunne arbejde videre med Tycho Brahes banebrydende videnskab. Tårnet er ulig almene kirketårne i Danmark og Europa i kraft af sin runde form. Måske har kongen "skævet" til tårnet i Pisa som inspiration og tænkt, hvad det havde gjort for den ellers anonyme havneby.

Christian var maritimt orienteret hele sit liv. Han vidste, at Danmarks styrke lå på havet både i handel som i krig. Derfor blev København fokus for Christian, både som kulturcentrum, men også som krigs- og handelshavn.

Før Christian IV var Københavns havn koncentreret omkring det, vi i dag kender som kanalen rundt om Slotsholmen. Det vi forstår ved havnen, var dengang blot det åbne Øresund uden for havnen. Med anlæggelsen af Tøjhuset og Christianshavn skabte kongen forbindelsen til Amager og grundlaget for Københavns Inderhavn. Børsen åbnede den lukkede havn imod Christianshavn og skabte grobund for den videre vækst, og det er i det, at vi skal se Christian IVs rolle som grundlæggeren af København som hovedstad - og det er hans havn, der lagde grundstenen til den kulturhavn, vi nyder i dag.